

OSMDESÁTÉ NAROZENINY PROFESORA CHMELAŘE

Kalendářní věk univ. prof. dr. Viléma Chmelaře, DrSc., člena korespondenta ČSAV, je v příkrém rozporu s jeho věkem reálným, tělesným i duševním. Na dovolené v Tatrách slézá vytrvale všechny „kopečky“ tak dlouho, až součet jejich výšek dosáhne výšky Mount Everestu. A pokud jde o psychický věk, udivuje i ve svých posledních vědeckých pracích moderností a mladistvou originalitou jejich pojetí. Stejně mladistvě zvládá funkci

vedoucího Psychologické laboratoře ČSAV v Brně, funkce v Akademii, redakcích, ministerských a zkušebních komisích, vědeckých konferencích atd., atd.

Je z rodu houževnatých Hanáků (narodil se v Podolí u Přerova dne 19. 11. 1892), důkladný, přesný, dochvilný, asketicky střídmý, skromný v požadavcích.

Cesta, která vedla k tomu, že jeho jméno zůstane natrvalo v historii české psychologie mezi jmény jejich zakladatelů, a to především v experimentální psychologii, nebyla bez nesnází. Dvakrát maturoval (na učitelském ústavě a na gymnasiu), působil jako učitel, promoval slavnostně v květnu 1925, když byl předtím studoval dva semestry v nejlepším světovém tehdy středisku experimentální psychologie v Lipsku, a protože chtěl zůstat v kontaktu s vědeckou psychologií v Praze nebo v Brně a nemohl dostat místo jako středoškolský profesor, přijal učitelské místo v Ústavě pro tělesně vadné v Králově Poli v Brně. V lednu 1939 se habilitoval — ale o několik měsíců později zavřel Hitler české vysoké školy. Po válce se stal profesorem brněnské university, modernizoval psychologické laboratoře Psychologického ústavu založeného prof. Ros-
toharem, sám navrhl a s mechanikem Antlem konstruoval řadu přístrojů a vypracoval i originální metody, jimž vzdal poctu ještě před několika málo lety i jeden z předních světových experimentálních psychologů prof. Fraisse. Nezapomínal nikdy na kontakty se sovětskou psychologií a zejména velký byl jeho podíl na hlavní redakci překladů stěžejních děl sovětské psychologie a fyziologie (Pavlov, Rubinštejn). Rubinštejnova kniha se stala v překladu základní učebnicí obecné psychologie, z níž u nás studenti psychologie studují. Úcta k experimentálnímu faktu, ověřenému zkušeností, je příznačným vědeckým rysem profesora Chmelaře, který je celým svým založením kriticky pěstované nedůvěry k neověřeným faktům spíše analytikem než syntetikem a nemá rád efektně se tvářící, ale drobnou experimentální práci neověřené syntetické koncepce.

Experimentálně se celý život zabýval a propracovával zejména dvě

oblasti psychologie: oblast vnímání tvarů a výzkum trvání zrakové i sluchové pozornosti. Zejména studie z této druhé oblasti právem na sebe upozornily světové odborníky. Začínají r. 1935 studií Vývoj a trvání aktivní optické pozornosti dětí 6—11letých a Vývoj a trvání aktivní optické pozornosti dětí 12letých a starších (1936). Právem je vysoce ocenil prof. V. Příhoda ve své Ontogeneze lidské psychiky I. Studium trvání aktivní optické pozornosti rozšířil prof. Chmelař o další práce (1955, 1963, 1968, 1969 a 1970) a výsledky shrnul ve stati Průběh dob trvání aktivní optické a akustické pozornosti (1970), (anglicky v r. 1972 ve Studia psychologica). Plodná spolupráce s matematikem P. Oseckým dovolila mu nejen provést mikroanalýzu výsledků starších pokusů, ale i vytvořit matematické modely, vyvinout techniku simulace průběhu aktivní optické pozornosti a zjistit, že u podstatné části osob je rozložení délek jednotlivých intervalů nepřetržité pozornosti rozloženo ve shodě s exponenciálním zákonem a že skutečný průběh aktivní optické a akustické pozornosti vystihuje model, nazírající na tento průběh jako na stacionární markovský proces.

Kromě studií pozornosti a Studie z optického vnímání přemětů a jejich poznávání (1926—1963), budou zajímat čtenáře Psychologie a patopsychologie dítěte studie Utváření volních kresebných pohybů dítěte v raném věku (1947), originální využití filmové expozice ve Vývoje představy děje z optických dojmů (1938) a Výzkum výkonnosti dětských smyslů ve věku předškolním (1936).

Z praxe učitele a psychologa v Ústavu pro tělesně vadné v Brně (1926—1931) vznikly práce Psychická struktura dítěte zmrzačeného a její důsledky pro pedagogiku (1927), Ukázky některých anomálních konfigurací prstů při držení písátka (1930), Vliv ozařování X paprsky na písmo Littleovců a Doba sensomotorické reakce jednoduché a složené u dětí tělesně normálních a abnormálních (1931). Zejména tyto Chmelařovy práce z klinické psychologie nebyly dosud z historického hlediska jejího vývoje náležitě doceněny.

Činnost profesora Chmelaře se nikdy neomezovala na katedrovou vědu. Vždycky mu byl vlastní i živý smysl pro spojení vědecké teorie s praxí a zpětné ověření teorie výsledky praxe. Jako referent České péče o mládež v Brně vybudoval už za první republiky na sedmdesát poraden pro volbu povolání po celé Moravě, navrhl i některé rehabilitační postupy u dětí tělesně vadných atd. Byl proto právem velmi častým hostem příslušných ministerstev jako vysoce uznávaný expert. Připočteme-li funkce úřední — byl děkanem a proděkanem po dobu desíti let — a všechnu bohatou činnost organizační, pochopíme, že na sebe nedaly čekat i četné pocty: byl jmenován členem korespondentem ČSAV, místopředsedou její šesté sekce, dostalo se mu vyznamenání Řádem práce, Za vynikající práci, zlaté medaile UJEP a v těchto dnech i nejvyššího vědeckého vyznamenání — zlaté plakety Za zásluhy o vědu a lidstvo (ČSAV).

K 80. narozeninám profesora Chmelaře byla uspořádána dvoudenní vědecká konference ve dnech 8. a 9. 11. 1972 v Brně, bylo vydáno dvojčíslo Československé psychologie a Sborník FF UJEP. Vhodným způsobem tak bylo uctěno jubileum vědce, který je ustavičně ve středu vě-

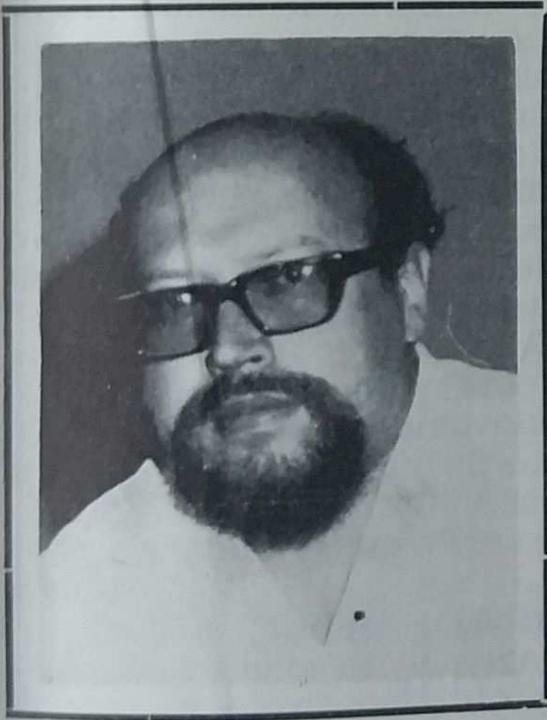
deckého dění a v plné práci a jehož místo v historii české psychologie je pevné: je prvním experimentálním psychologem moderního typu, a to jak originalitou metod, tak i konstruktivně vynalézavou technikou přístrojovou; spojováním psychologie s fyziologií (ne nadarmo je i spoluředaktorem *Activitas nervosa superior*) navazuje na tradici J. E. Purkyně; jeho výsledky bádání v oblasti vnímání a trvání pozornosti a její zákonitosti jsou základního významu; pozoruhodný je i přínos v oblasti profesionálního poradenství, v pedagogické psychologii a v psychologii dítěte tělesně vadného.

Dlouholetá, trvalá a rozsáhlá je spolupráce prof. Chmelaře se slovenskými pracovišti a pracovníky. Nešlo nikdy jen o věc povinnosti, ale o upřímný citový vztah.

Přejeme prof. Chmelařovi, aby si uchoval mnoho sil k vědeckému výzkumu a k činnosti obrácené k naléhavým úkolům naší socialistické společnosti.

R. Konečný

PAMÁTCE HUGA ŠIROKÉHO

Dne 19. července 1972 zahynul tragicky ve věku 39 let (nar. 25. 4. 1933) jeden z předních představitelů československé klinické psychologie, v jejíchž některých oblastech byl původním průkopníkem, zejména v psychoterapii — zvláště v psychodramatu a arteterapii.

Ukončil studium odborné psychologie na brněnské universitě diplomovou prací *Myšlení u schizofreniků* a po promoci v r. 1957 nastoupil jako klinický psycholog do psychiatrické léčebny v Opavě.

Jeho dramatické nadání a v podstatě umělecký charakter ho ve vědecké práci přímo předurčovaly k tomu, aby se už v Opavě zabýval efektem filmu na duševně nemocné, aby zavedl arteterapii a psychoterapeutickou metodu psychodramatu, a aby přednášel na JAMU v Brně hereckou psychologii. V r. 1963 se stal odborným psychologem psychiatrické léčebny ve Šternberku. Tu založil arteterapeutický atelier. Vedl výcvikovou skupinu psychoterapeutického týmu. Spoluvytvářel i dva filmy: *Zacharovo Psychodrama* a *Lorenzové Kde končí hra*.

Od 1. října 1965 přešel na katedru psychologie do Brna, ale ponechal si částečný úvazek ve Šternberku a rozvinul bohatou pedagogickou